

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer קִירְיָהּ ne'emanah

kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer 'Ezra

Shelomoh ben Yitshak

Fyorda, 578 [1817/1818]

I

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9591

עזרא ה ו

הנפק המו כורש מלכא מן-היכלא די בבבל
 ויהיבו לששבצר שמה די פחה שמה :
 טו ואמר-ה' אלה מאניא שא אול-אחר
 המו בהיכלא די בירושלם ובית אלהא יתבנא
 על-אתרה : טז אדין ששבצר דך אתא יחב
 אשיא די-בית אלהא די בירושלם ומן-אדין
 ועד-כען מתבנא ולא שלים : יז וכען הן
 על-מלכא טב יתבקר בבית גנויא די-מלכא
 תמה די בבבל הן איתי די-מן-כורש מלכא
 שים טעם למבנא ביר-אלהא דך בירושלם
 ורעות מלכא על-דנא ישלה עלינא :

ו א באדין דריוש מלכא שם טעם
 ובקרו : בבית ספריא די גנויא מהחתינ
 תמה בבבל : ג והשתכח באחמתא בבירתא
 די במדי מדינתא מגלה חדה וכן-כתיב בגויה

יחיר ה' דכרונה ר ש י

סגלה לבבל : (יג) צרם • אך צגנת אחת לכורש מלך לבבל צוה
 כורש צדור הזה לבנות הבית : (יד) ואף • כלי הקדש של כסף
 וזהב אשר הוציא נבוכדנצר מן הסיכל שבירושלם והוליכם להיכלו שבבל
 הוציא אותם כורש מהיכל מלך לבבל ומסרם ליד ששצר דניאל ששמו כך :
 והיכל היינו • והוליד אותם : הנשק המו • הוציא אותם : די פחה שמייה •
 שהוא היה נשיא ופחת ונקרא שמו פחה : (טו) ואמר ליה •
 וכך אמר לו כורש לששצר אלה הכלים קח עך וזכורד אותם
 צהיכל אשר צירושלם וציתו של הקב"ה יהא צנויעל מקומו : (טז) אדין •
 אז : ששצר דך • זה צא ונתן כחלי ציתו של הקב"ה אשר צירושלם ומחו
 ועד עתה היה הבי' צנוי ולא נגמר הצניין : (יז) וכען • ועתה אם
 על

אזכ
 דא
 שר
 שר
 מע
 עה
 שש
 גרו
 גע
 גע
 אב
 דיו
 זיי
 ר
 דען
 ווא
 דעו
 ר
 חת
 מנ
 על
 צצ
 זה
 ר
 מו
 מג

ת ר ג ו מ א ש כ נ ז י . כ ב

אונד זיא אין דען טעמפל נאך כבל געבראכט האטמע, ווידר פאן
 דארטן הערוויזנעהמן, אונד זיא איינס מאַנע נאמענו ששכצר דען
 ער צום לאַנדפּלעגער ערנאָננטע, איברגעבן. [טו] צו וועלכע
 ער אויך שפראך: איברנים דיזע געפּעסוע, אונד שאַפּע זיא אין דען
 טעמפל נאך ירושלים, דען דיזעו הויו גאָטטעו זאָלל ווידר אויף וויר
 עהעמאָריגן שטעללע ערבויעט ווערדען. [טז] זאָבאָלר נון דיזער
 ששכצר אַנגעקאָממן וואָר, ליס ער צו דעם טעמפל דעו העררן דען
 ברונד לעגן, אונד זאָ ווירד דיא גאַנצע צייט איבר דאַראַן פּאָר
 געבויעט, אונד נאָך אַיזט ער ניכט פּאָללענדעט. [יז] דער קעניג
 גערוהע אַלזאָ אין דען קעניגליכן באַבילאָנישן אַרכיפּן נאַכווכן צו לאַסן
 אָב עז אין וואַהרהייט ווּיאָ דאָס דער קעניג כורש צור ערבויאונג
 דיזעו טעמפל אין ירושלים בעפּעהל געגעבן האָבע, אונד אונד דאָ
 זיינן וויללן היראיובר קונד צו טהון.

ך [א] דער קעניג דריוש גאַב זאָגלייך בעפּעהל, דאָס מאַן אין
 דען זבאָבילאָנישן אַרכיפּן, וואָ דיא וויכטיגן אורקונדן נידרגעלעגט
 וואורדן, נאַכווכע. [ב] אונד עז פּאָנד זיך אים זאָמערפּאָללאַזטע
 דער רעזידענץ אין דער פּראָפּינץ מעדיען איינע ראָללע, אין וועלכע
 פאלגענדעז

כ י א ו ר

ך (ב) באַחטחא, ארמון, אשר שכנו צו מלכי פרס בעת קום הקץ,
 ואלכי נקרא הארמון הוא אחמתא מענין חמם. די במדי, אל
 תתמה שנקרו בכבל ומלאו במדי, כי ידוע, שארץ מדי היתה ימים לבני תחש
 ממשלת מלכי בבל, ולכן נקראים גנזי הספרים במדינת מדי גם על שם בבל,
 ומכין

ור ש"י

על המלך טוב יהיה הדבר ידוע ומזוקר בבית גנזיו של מלך אשר שם
 בבבל: הן אחתי. אם יש המעשה הזה אשר מפי כורש יצא דבר לבנות בית
 זה אשר בירושלם: ורעות מלכא. ורעון המלך על כן ישלח אלינו:
 עלינא. אלינו עד כאן מכתב האגרת אשר שלחו תחתי ושחר בחני.
 ך (א) באדין. אז כאשר הגיע המכתב ליד דריוש: שם טעם.
 טוב המלך הדבר: ובקרו. ובדקו בבית הספרים שהאורות
 מונחים שם בבבל: (ב) והשתנה באחמתא. ומלאו המכתב של
 מגילה אחת שם באחמתא פתרו כן אנשי הכתרון שהוא כלי העשוי לאגרוז
 ולנלוזים

ה ר ג ו מ א ש כ נ ז י

פֶּאֶלְגַעֲנֵדְעוּ דַעֲנִקוּיִרְדִּיגַע גַעֲשֵׁרִיבֵעֵן שִׁמְאָנְדֵר • [ג] אִים עִדּוּמָן
 רַעֲגִירוֹנְגוֹיֶאֱהֲרַע דַעו קַעֲנִיגו כּוֹרֶשׁ עֲרִיגִיג פֶּאָן אִיהֶם , אִין כַעֲמֻדֶעֱף
 דַעו טַעֲמַפְלוּ אִין יְרוּשָׁלַיִם , פֶּאֶלְגַעֲנֵדְר כַעֲפֶעֱהֵל : דַעֲר טַעֲמַפְל ,
 כַעֲשִׁימַמַט אָפְפֶּעֲר דַאֲרִין דַאֲרֻצוּבֵרִינְגֵן , וועֲרַדַע עֲרֻכּוֹיַעַט • זִיין
 גֵרונֵד זִיִיא פֶּעוֹמַע , דַען עֲר וָאָלֵל זַעֲכֻצִיג עֵלֵלן אִין דַעֲר הַעֵהַע אונֵד
 זַעֲכֻצִיג אִין דַעֲר בֵרִיִיטַע הַאָבֵן • [ד] אוּיך וָאָלֵלן אִימַמֵר דֵרִיִיא
 רִיִיהַען פֶּאָן גֵרָאָסֵן שִׁמִּיִינֵן , אונֵד דִיא פֶּיעֲרַטַע פֶּאָן נִיַען בַאֲלֵקֵן זִיין ,
 אונֵד דִיא קָאָומֵן וָאָלֵלן אוּיז דַעֲפֵן קַעֲנִיגִלִיכֵן שִׁאָמַצַע כַעֲשִׁמֵרִיִטַטֵן
 וועֲרַדֵן • [ה] דִיא צוּם טַעֲמַפְל גַעֲהַעֲרִיגֵן גַאָלְדֵרֵנַען אונֵד זִילְכַעֲרֵנֵן
 גַעֲפֶעֱסֵן , וועֲלַכַע נְבוֹכַדְנֶצַר אוּיז דַעֲמוֹזַעֲלֵכֵן גַעֲנָאָמֵן , אונֵד פֶּאָן
 יְרוּשָׁלַיִם נֶאָךְ כַּבֵּל גַעֲבֵרָאָכַט הַאָט , וָאָלֵלן צוּרִיקִגַעֲגַעֲכֵן וועֲרַדֵן ,
 דַאָמִיט זִיא ווִיֵדֵר נֶאָךְ יְרוּשָׁלַיִם אִין דַען טַעֲמַפְל קָאָומֵן , אונֵד אָן
 דִיא שִׁטַעֲלַלַע נִידֵרְגַעֲלַעֲגַט וועֲרַדֵן , וּוָאָהִין זִיא גַעֲהַעֲרֵן • [ו] אִיהַר
 [ז] וָאָ לױטַעַט דִיא אָנְטוּוּאָרַט דַעו דֵרִיוֶשׁ [ח] תַחֲנִי , לַאֲנֵדֶפֶלַעֲגֵר
 יַעֲנוּיִטוּ דַעו שִׁטַרָאָמַעו , שַׁחַר בּוֹזֵנִי אונֵד : אִיַעֲר אָנְהַאָנְג , דִיא
 אַפֶּרַסִכִּיִטֵן אִין דַעֲר גַעֲגַעֲנֵד דַעו פֶּלוֹסַעו , הַאָלְטַעַט אִיַיך פֶּעֲרַנַע פֶּאָן

דַעֲפֵן

כ י א ו ר

וַתִּזְנֶן מִזֶּה טַעַם מֵלוֹת (בְּאִכִּילָאָנִישַׁע אַרְכִיפֶע) כַּתְרַנְמֵנו • (ג) וַאֲשׁוּחֵי
 מִסּוֹבֵלִין , יִסוּד הַצִּית יִהִיֶה חֻזַק כָּל כֶּךְ , עַד שִׁיבֵל לִסְבֵּל כִּינֵן גְּדוֹל כּוֹה ,
 הַכִּנְכָה וּוְאֲבֵנֵי נוֹת , וְקַמְתּוּ שִׁישׁ אִמֵּה וְחִסְנוּ שִׁישׁ אִמֵּה (ד) נִדְבַכִּין ,
 טוֹרִים לַדַעַת הַרָאָב״ע ז״ל • (ו) כַעַן וְגו׳ , פַּה מִתְחַלֵּת תַּשְׁבַּת דֵרִיוֶשׁ אֵל לוּיֵבִי
 יִשְׂרָאֵל , כַּאֲשֶׁר הַעִיר רַשׁ״י ז״ל , וְהַכְתוּב הַזֶּה אִין לוֹ סִבּוֹר עַם מִה שֶׁלִּפְנֵינוּ ,
 וַתִּזְנֶן

מ כ ל ל י ו פ י

ן (כ) בַּאֲחַמַּתָא , כִּמו חֲמַת מִים מֵלֵא אַנְרוֹת וּזְכוּרוֹת חַמְלִיכִים
 וְהִיחָה בְבִירָה כַמְדֵי הַמְדִינָה • (ג) וַאֲשׁוּחֵי מִקּוֹבֵלִין , וְכַתְלֵיו
 מִקּוֹשְׁרִים זֶה כּוֹה וּבְדַבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ ז״ל בְּמִסּוֹבְלֵי דְרוּמֵי פִירוּשׁ בְּמַחְרוֹזוֹת
 שֶׁל שׁוּמִיִן הַקְּשׁוּרִים זֶה כּוֹה • (ד) נִדְבַכִּין , טוֹרִים וְכֵן בְּמִשְׁנַה קוֹרִין בְּרֹאשׁ
 הָאֵילָן וּבְרֹאשׁ הַנֶּדֶבֶךְ • אֲבֵן גִּלְלֵל , אֲבֵנֵי שִׁישׁ , וּבִלְע״ז מִרְמַר״י מִלְשׁוֹן
 רַבּוֹתֵינוּ ז״ל וְכַעַר זֶה הַשֵּׁן וּפֵן הוּא אֹמֵר כַּאֲשֶׁר יַבְעֵר הַגִּלְלֵל . וּנְפַקְחָא ,
 וְהַחֲצֵאָה • (ה) יַחֲבִיבֵן , יַשִּׁיבֵן • וְהַחֵם , וְהַחִיָּה • (ו) רַחֲמֵיִן

הַזֶּה

דְּבָרֹנָה : ג בְּשָׁנַת הַדָּדָה לְכוֹרֶשׁ מֶלֶכְא
 בּוֹרֶשׁ מֶלֶכְא שָׁם טָעַם בֵּית־אֱלֹהֵא בִירוּשָׁלַם
 בֵּיתָא יִתְבַּנֵּא אַתְרֵי דִידְבָחִין דְּבָחִין וְאִשׁוּדְהִי
 מְסוּבְלִין רוּמָה אֲמִין שְׁתִּין פְּתִיחַ אֲמִין שְׁתִּין :
 ד נְדָבְכִין דִּי־אֲבֹן גִּלְל תִּלְתָא וְנִדְבָךְ דִּי־אֶע
 חֲדָרָת וְנִפְקָתָא מִן־בֵּית מֶלְכָא תִתְיָהֵב :
 ה וְאִף מְאֵנִי בֵית־אֱלֹהֵא דִי דִהָבָה וְכֶסֶפָא
 דִי נְכוּכְדָנְצָר הִנְפִק מִן־הַיִּכְלָא דִי־בִירוּשָׁלַם
 וְהַיְבֵל לְגַבְלָא יִתְיַבֹּון וַיִּהְיֶה לְהַיִּכְלָא דִי־
 בִירוּשָׁלַם לְאַתְרָהּ וְתַחַת בְּבֵית אֱלֹהֵא :
 ו כְּעַן תִּתְּנִי פַחַת עֲבַר־נְהַרָה שְׁתַר בּוֹזְנִי
 וְכַנּוֹתְחוֹן אֲפֹרֶסְכִיָא דִי בְעֵבֶר נְהַרָה רַחֲמִין

ר ש"ו

הו

ולגלוזנים ולספרים והעמידוהו מגזרת חמת מים והאל"ף אשר צתיבה אינה
 עיקר כיתר המליך אשר בשאר לשון ארמית : בצירתא . באותה בירה
 אשר במודי המדינה : וכן כתיב . וכן היה כתיב בתוכה זכרון שלם :
 (ג) בית אלהא בירושלם . בצית אלהיו בירושלם מה יהא עליו
 הצית יבנה : אתר . שהוא מקו' שזבחים שם זבח ואסוהי . כמו : ואוקיף ימיטו
 (לעיל ד') : רומיה אמין שתין . רום הצית ששים אמה וששים אמה
 רחבו : (ד) נדבכין . לשון כתלים וקירות הכתלים היו של אבן
 גלל . גלל . מרמר"א בלע"ז : ונדבך . וכותל של עץ חדש מופנים כענין בניין
 הצית אשר בנה שלמה : ונפקתה . והוצאה לצורך הצית ולשאר דברים
 אשר לבית תנתן להם מוצית המלך : (ה) ואף מואני . ואף כלי
 הקדש של בית האלהים של זהב וכסף אשר נכודנצרי הוציאה מן היכל
 שבירושלים והוליכם לבבל : יתביבון . ינתנו : והיבול . אשר הולך : ויהי .
 יולך כל המעשה הזה להיפל אשר בירושלם למקומו : ותחת . ויהי מונח
 בציתו של הקב"ה : (ו) כען תתני וגו' . היא החשובה אשר השיב
 דרוש אל תתני ושאר בוזני : די בעבר נהרה . לגד ארץ ישראל שהיא

עבר

עזרא ו

הוּו מִן־תָּמָה : וְשָׁבְקוּ לְעִבְדַת בֵּית־אֱלֹהֵא
 דָּךְ פִּחַת יְהוּדִיא וּלְשָׁבִי יְהוּדִיא בֵּית־אֱלֹהֵא
 דָּךְ יִבְנוּן עַל־אַתְרָהּ : ח וּמְנִי שִׁים טַעַם
 לְמַא דִּיתְעַבְדוּן עִם־שָׁבִי יְהוּדִיא אֶלְךָ
 לְמִבְנֵא בֵּית־אֱלֹהֵא דָךְ וּמְנַכְסֵי מִלְכָא דִּי
 מִדַּת עֵבֶר נְהִרְהוּ אֶסְפְּרֵנָא נִפְקֵתָא תְּהוּא
 מִתִּיבָא לְגַבְרִיא אֶרְךָ דִּי־לָא קְבָטָא :
 ט וּמַהֲחֻשְׁהוּן וּבְנֵי תוֹרִין וּדְכָרִין וְאִמְרִין לְעַדְוֹן
 לְאֱלֹהֵא שְׁמִיא חֲנַטִין מִלַּח יַחְמֵר וּמִשַׁח
 כְּמֵאמֵר כְּהֵנִיא דִּי־בִירוּשָׁלַם לְהוּא מִתִּיב
 לְהֵם יוֹם בְּיוֹם דִּי־לָא שָׁלוּ : י דִּי־לְהוּן
 מִתְקַרְבִין גִּיחוּחִין לְאַרְהֵא שְׁמִיא וּמִצְלִין לְתִי
 מִלְכָא וּבְנוּהִי : יא וּמְנִי שִׁים טַעַם דִּי כָל־
 אֲנָשׁ דִּי יְהֻשְׁנָא פִתְגָמָא דְנָה יתְנַסַּח אָע מִן־

ביחה

ר ש"י

עבר הנהר לאותן שבטל : רחיקי הוון מן תמה • רחוקים תהיו משם
 מצניין בית המוקדש שלא תרפו ידי עושי המלכה : (ז) דך • זה :
 פחת יהודיא • שלטוני היהודים יעשו דבר זה : ולשבי יהודיא • ולזקני
 היהודים אני מורה : בית אלכא דך • בית אלכיס זה : (ח) ומני
 שים טעם • וממני יהיה ציוי זה : למא די תעבדון • לאותו צניין
 העלאת אשר תעשו עם זקני היהודים האלה לבנות ביתו של הקב"ה :
 ומנכסי מלכא • ומנכסי המלך יהיו עושים הצניין הזה : די מדת
 עבר נהרא • מן היום של עבר הנהר אשר למלך מדת מוס כמו מדת
 בלו ואלך (לעיל ד') : אספרנו' מהרה יבנה הצניין אספרנו' אישפלונטמוג"ט
 בלע"ז : נפקתא תהוא מהיתבא • הולאה תהיה נותנת לאנשים האלה
 אשר לא יתבטלו ממלכתן : (ט) ומה חשחן • ומה שיהיו חוששין :

ובני

דע
 דא
 יהו
 בעי
 בון
 צו
 קע
 דא
 בעו
 ווי
 מי
 ירו
 ב
 נא
 דיו
 ות
 גו'
 הו
 נה
 המ
 ובני
 לס
 יח
 שלו
 אשר
 ובני

ת ר ג ו ם א ש כ נ ז י כ ר

דעם אָרטע; [ז] אונד שטערעט יאָ דיא אַרבייט אַם טעמפל ניכט
 דאַס ער אונטער דער לייטונג דעו לאַנדפּלעגרו אונד דער עלטעזטן דער
 יהודים ווידה אויף דער שטעללע ערבויעט ווערדע, וואָ ער עהמאַלו
 געשטאַנדן האָט. [ח] אויך בעפֿעהלע איך הירמיט, וואָז איהר צו
 בונטן דיוור עלטעזטן דער יהודים, אין הינזיכט דעו טעמפלז, נאָך
 צו בעאַבאַכטן האָבט. געבט איהנן שלייניגזט דיא בויקאָזטן פֿאָן דען
 קעניגליכן געלדערן, וועלכע דיא שטייערן יענזייט דעו פּלסועז איינבריינגן
 דאַמיט זיא יאָ ניכט געהינדערט זייען. [ט] אויך דיא זאַנזטיגן
 בעדירפֿניזע, נעמליך: רינדער, ווידער, לעממער, ווייצען, זאַלץ,
 וויין אינד עהל, אום דעם גאַטט דעו היממעלו אָפֿפֿערן צו קעננען,
 מיסען איהנן טעגליך געליפֿערט ווערדן, זאָ פֿיל, אלו דיא פּריוטר אין
 ירושלים פֿערלאנגן; דאַס יאָ פֿאָן דיועם אַללן ניכטו פֿעהלע;
 [י] אויף דאַס זיא דעם גאַטט דעו היממעלו דיא געכיהרענרן אָפֿפֿער
 ברינגען, אונד צו איהם פֿיר דאַ וואָהל דעו קעניגז אונד דעסן
 נאַכקאַממן בעמען מעכטן. [יא] זאָללע זיך יעמאַנד ערקיהנען
 דיון מיינן אויזשפרוך אים מינדעזטען אבצוענדערן, זא בעפֿעהלע איך

ד א ם ב י א ו ר

ותנין מזה טעם סמן סתימת הכוונה בתרגומנו בפסוק הקודם. (יא) וזקף
 גו'. וען לתלתו יהא גבוה עליו, שיתלה על העץ (הכאכ"ע)
 (יב) להשליא

מ כ ל ל י ו פ י

הוּו מן חמה, רחוקים היו משם שלא חזיקים. (ח) די דלת עבר
 נהרא, אשר במס עבר הנהר. מדה, כמו מנדה כלומר המס שלוקח
 המלך בעבר הנהר תעשה במהרה ההוצאה. (ט) ומה חשהו, ומה
 שצריכים

ר ש י

וצני תורין. וצני בקר והלים וכנשים לעלות לאלהי השמים: וחטין.
 לסלתות: ומלח. לקרבנות: ויין לנסכים. ושמן. לזנוחות. כאשר
 יאמרו הכהנים אשר בירושלם יהי נתן להם דבר יום ציומו: די לא
 שלו. בלא דיוחיו של"ץ דיטורבי"ר בלע"ז: (י) די להון. למען
 אשר יהיו מקריבים ניתוחים לאלהי השמים ויהיו מתפללים על חיי המלך
 וצני: (יא) ומי שיש טעם. וממני שיש ציווי ושיות דבר כל

ת ר ג ו מ א ש כ נ ז י

דאם דערועלבע אן איינן אויז זיינס הויזגעריסנען , אונד אלז גאלגען
 אויפגעריכטעטן באַלקן געהאַנגען , אונד זיין הויז אין איינן שוטהויפן
 פֿערוואַנדעלט ווערדע ! [יב] אונד דער גאַטט דעזון נאַמען דאַרט
 [אין ירושלים] רעזערירט , פֿערדערבע יעדן קעניג אונד יעדע
 נאַטציאָן , וועלכע האַנד אן זיינן טעמפל אין ירושלים לעגען ווירד ,
 איהן צו צערשטערן , אָדר אויך נור צו בעשערדיגן . איך דרוש
 בעפֿעהלע , עז ווערדע יאָ שלייניגוט אויזגעפֿיהרט ! [יג] זאַבאַלד
 נון תחני , לאַנדפֿלעגער דיסזייטו דעז פֿלוזען , שחר בוזני אונד איהר
 אָנהאַנג ערוועהנטעז , איהנן פֿאַם קעניג דרוש צוגעשיקטעז שרייבן
 ערהילטן , איילטן זיא שנעלל צור אויפֿפֿיהרונג . [יד] אונד זיא
 עלטעזמען דער יהודים , וועלכע , אויפֿגעמונדערט דורך דיא
 פֿראָפֿעזיירונג דער פֿראָפֿעטען חגי אונד זכריה זאהן עדואָז , דען בויא
 מיט גליקליכע ערפֿאָלגע בעטריבען האַטטן , פֿוהרן נון פֿאַרט צו בויען
 אונד צו בעגרינדען ; זאָ וואַללמע עז דער גאַטט איזראַעל , אונד זאָ
 וואַללטן עז זיא פֿערוישן קעניגע כורש , דרוש אונד ארתחששתא .
 [טו] אם דריטטען טאַגע דעז מאַנאַטו אדר שטאַנד ענדליך דער
 טעמפל פֿאַללענדעט דאָ . דיזעז געשאַה אים זעכזטען רעגירונגזיאַהרע
 דעז קעניג דרוש [טז] אונד . נון בעניג איזראַעל : פֿרויזטער ,
 לעוויטען אונד אַללע אויז דער געפֿאַנגענשפֿאַט צוריקגעקאַטטען דאָז
 איינווייהונגפֿעזט דעז טעמפעלז מיט פֿדיידען . [יז] זיא בראַכטען

צום

ב י א ו ר

(יב) להשניא , לשנות כדי להזיק . (יז) והקריבו לחנוכה זע' ,
 הקריבו לחנוכה בית זה קרבנות הללו , והוראת שעה היתה (הראש' ע') .

ר ש י

אדם אשר ישנה דבר זה : יתאכח . וחדש עליו מציתו שיחדש יתנסח
 כיון ונסחתם מעל האדמה (דברים כ"ח) חקיק יתמחה עלוהי . וען
 לתלותו . הא גזוס עליו שיתלה על העץ וציתיה כולו יתעבד . וציתו
 יעשה חשפה על כך כולו ענין טינוף ומחדשות : (יג) ואלהא
 די שכן שמים . והאלהים אשר שכן כמו שם . יונגר ויפגד . כל אותו מלך
 וכל אותו עם אשר ישלח ידו להקריב ולהשחית ביתו זה של ה' אשר
 צידולס

נ
ע
ל
ל
ע
ת
ל
ע
ה
ט
ו
ד
י
ש
ב

עזרא ו כה

ביתה וזקוף יתמחא עליה וביתה נולו יתעבד
 על-דנה : יב ואלהא די-שכן שמה תמור
 ימגר כל-מלך ועם די ישלח ידה להשניה
 לחבלה בית-אלהא דד די-בירושלם אנא
 דריוש שמת מעם אספרנא יתעבד : יג ארין
 תתני פחת עבר-נהרה שתת בוזני וכנותהון
 לקבל די-שלח דריוש מלכא כגמא אספרנא
 עבדו : יד ושבי יהודיא בנין ומצליחין בנבואת
 חגי נביאה וזכריה בר-עדוא ובנו ושכללו מן-
 מעם אלה ישראל וממעם כורש ודריוש
 וארתחששתא מלך פרס : טו ושיציא ביתה
 דנה עד יום תלתה לירח אדר די היא שנת-
 שת למלכות דריוש מלכא : טז ועבדו בני-
 ישראל בהניא ורויא ושאר בני-גלותא הנבת
 בירת-אלהא דנה בחדורה : יז והקרבו

לחנכת

ר ש י

יתיר א

בירושלם שמת טעם . שמתיו ליווי דבר זה אשר יעשה הצטין מוכר' עד
 כאן תשובתו שלי דריוש : (יג) כנמח . כאשר נאמר : אספרנא
 עבדו . מוכרס עשו : (יד) וסני יהודיא . ווקני היהודים היו צונין
 ונולליחין במלכותו כנבואת חגי וזכריה וצנו ויסדו את הצניין מן ליווי של
 אלהי ישראל ומרשות כורש מלך פרס הראשון אשר הוחל יסוד הצניין
 ציווי ומרשות דריוש זה מלך פרס : וארתחששתא . הוא דריוש ונקרא
 ארתחששתא על שם המדינה והמלכות כי כל מלכי פרס היו נקראים כך
 כאשר כל מלכי מצרים נקראים פרעס : (טז) ושיציא ביתה דנה .
 וסוף תשלום בית זה היה עד יום שלישי לחדש אדר שהיה שנת שס לדיוש
 האורך ונמנח צנין הבית היה ארבע שנים : (יז) והקרבו לחנכת .

הקריבו 7

ע ז ר א ו

לַחֲנוּכַת בֵּית־אֱלֹהֵי דָגָה תִזְרֹן מֵאָה דְבָרִין
 מֵאֲתֵין אֲמַרִין אַרְבַּע מֵאָה וְצִפְרֵי עֵזִין לַחֲטִיָּא
 עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל תִּרְיַעֲשֶׁר לְמִנֵּין שְׁבַטֵי יִשְׂרָאֵל :
 יח וְהִקְיִמוּ כַהֲנִיָּא בְּפִלְגֵי תַהוֹן וְרַגְוִיָּא בְּמִתְרַקֵּי תַהוֹן
 עַל־עֲבִידַת אֱלֹהֵי דֵי בִירוּשָׁלַם כְּכַתֵּב סֵפֶר
 מֹשֶׁה : יט וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־הַגּוֹלָה אֶת־הַפֶּסַח
 בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן : כ כִּי הִטְהַרְוּ
 הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם כָּאֶחָד כָּלֵם טְהוֹרִים וַיִּשְׁחַטוּ
 הַפֶּסַח לְכָל־בְּנֵי הַגּוֹלָה וְלֹאֲחֵיהֶם הַכֹּהֲנִים
 וְלֵהֶם : כא וַיֹּאכְלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל הַשְּׂבִיִם
 מִתְּהַגּוּלָה וְכָל הַנְּבִדָל מִמִּמֶּנָּה גִוְיֵי־הָאָרֶץ
 אֲרֵיהֶם לְדָרֶשׁ לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל : כב וַיַּעֲשׂוּ
 חַג־מִצּוֹת שִׁבְעַת יָמִים בְּשִׂמְחָה כִּי־שִׂמְחָה
 יְהוּה וְהִסָּבֵלֵב מֶלֶךְ אֲשׁוּר עֲרִיָּהֶם לְחֹזֵק יְדֵיהֶם
 בְּמִלְאֶכֶת בֵּית־הָאֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל :

ז א ואחר

לחטאה קרי

ר ש " י

הקריבו לחנוכת בית זה : קרנות הללו הוראת שעה יוחה .
 (יח) והקיימו כהנא בפלוגתהון . שהיו הכהנים חלוקים בעבודתם ולוים
 במשמרותם : (יט) את הפסח עכשיו עשו ישראל את הפסח צ"ד
 בניסן זה הנא אחר אדר זה שהושלם הנניין זו : (ד) ולהם .
 ולענמם : ולכל הנבדל . הם הגרים שנבדלו מוטומאת העמים לידבק
 בישראל : (כב) והסב לב מלך אשור עליהם . והקצ"ה הסב לב
 מלך אשור על ישראל היושבים במושלחתו בארץ אשור להחזיקם ולסייע
 במלחמת הנניין :

ז (א) ואחר

צוב
 הוב
 פיר
] י
 אבנ
 געש
] י
 געפ
 פרו
 ווא
 צור
 זיד
 שא
 מיט
 פעל
 געג
 פעו
 זיא
 הער
 מעכ

(יח)
 (כב)
 נשס
 שצו
 ועץ

תרגום אשכנזי כו

צום איינווייהונגאָפּפּער דיזען טעמפעלן : הונדערט אַכּווען , צווייאַ
הונדערט ווידער אונד פֿיער הונדערט לעממער , אונד צום זינדענאָפּפּער
פֿיר גאַנץ איזראַעל צוועלף ציגענבעקע , נאָך אַנצאהל זיינער שטעקמע .
[יח] אונד דיא פּרויטער אונד לעוויטען וואָרדען , נאָך איהרען
אַכטהיילונגען , בייא דעם דיענזטע דען גאַטטען אין ירושלים אַנ-
געשטעללט , זאָ וויא עז אים בוכע משה'ז פֿאַרגעשריבען איזט .
[יט] דען פֿיערצעהנטען דען ערזטען מאָנאַט בראַכטען דיא אויז דער
געפֿאַנגענשאַפֿט צוריקגעקעהרטן דאָז פּסח אָפּפּער . [י] זעמטליכע
פּרויטער אונד לעוויטען האַטטן ויך גערייניגט , זאָ דאָסזיא אללע ריין
וואָרען , אונד דאָז פּסח , אָפּפּער פֿיר דיא אויז דער געפֿאַנגענשאַפֿט
צוריקגעקאַממען , פֿיר איהרע אַמטזוכרידער דיא פּרויטער , אונד פֿיר
זיך זעלבוט שלאַכטן קאַנטען . [יא] אונד דיא אויז דער געפֿאַנגענ-
שאַפֿט צוריקגעקאַממענען איזראַעליטען פֿערצעהרטן דאָז פּסח , אונד
מיט איהנן אללע דיאיעניגן , וועלכע זיך פֿאַן דער אונרייניגקייט דער
פֿעלקר דען לאַנדען אַבגעזאָנדערט האַטטן , אונד צו איהנן איבר .
געגאַנגן וואָרן , אום דען גאַטט איזראַעל'ז צו ערקענען . [יב] דאָז
פֿעזט דער אונגעווייערמן קוכען פֿייערטן זיא מיט וואָהרער פֿריידע , דען
זיא האַטטע דער הערר ערפֿרייעט , אונד איהנן צו געוואַנדעט דאָז
הערץ דען קעניגען פֿאַן אשור , דאָס דיזער זיא בייא דער אַרבייט אַם
טעמפעל דען גאַטטען ישראל'ן קרעפֿטיג אונטערשטיצטע .

ז (א) ניכט

ביאור

(יח) והקימו כהניא וכו' . שהיו הכהנים חלוקים בעבודתם ולויים במשמרותם .
(כב) מלך אשור . הוא ארתחששתא מלך פרס , ואולי ככה הכתוב פה
בשם מלך אשור , כי מדינת אשור גם היא היתה תחת ממלכת מלכות פרס ,
והשם אשור סיה מורגל ביותר בפי אנשי ארץ ישראל כנודע .
ז (א) ואחר

מכלל יופי

שצריכים . (טו) יחנסח , כמו ונסחחם . ווקיף יחמחא עלוהי ,
ועץ לחלייה שיתלה עליו . (כב) ימגר , יפיל כמו וכסאו לארץ
מגרחה .

ז (ט) יסר

ת ר ג ו מ א ש כ נ ז י י

ז [א] ניכט לאנגע נאך דין עראייגניזון, אונט דער רעגירונג דעו
 פערזישן קעניג ארתחששתא, לעכטע עורא זאָהן שריה'ז, זאָהן עוריה'ז
 זאָהן חלקיה'ז; [ב] זאָהן שלום'ז, זאָהן צרוק'ז, זאָהן אחיטוב'ז;
 [ג] זאָהן אמריה'ז, זאָהן עוריה'ז, זאָהן דעו פרויות; [ד] זאָהן ורהי'ז,
 זאָהן עוי'ז, זאָהן כק'ז; [ה] זאָהן אבישוע'ז, זאָהן דעו פנחס, זאָהן
 אלעזר'ז, זאָהן אהרנ'ז, דעו ערושען דער פרויטער * [ו] ריוער
 עורא, איין אין דער לעהרע משה'ז, וועלכע דער עוויגע, דער
 גאטטאיוראעלזגעגעבן, פאָרציגליך געלעהרטער מאָן, צאָג פאָן בכל
 הינאוּף [נאך ירושלים]; אונד איהם האַמטעדער קעניג געוועהרט
 וואָן ער פֿערלאַנגטע, ווייל דיא האַנד ווינעו גאָטטעו זיכטבאַר איבר
 איהן וואַלטעטע. [ז] אויך פֿאָן דען קינדערן גישראל'ז, דען
 פרויטערן, לעוויטן, זענגערן, טהאָרהיטערן אונד נתינים צאָגן מיט
 איהם נאך ירושלים, אים זיבענטען רעגירונגזאָהר דעו קעניג
 ארתחששתא * [ח] אונד אים פֿינפטן מאָנאַט דיועו זיבענטן יאהרעו
 קאם ער אין ירושלים אן * [ט] אס ערוזמן טאָגע דעו ערוזמן מאָנאַט'ז וואורדע
 נעמליך דער צוג אויז בכל פֿעזט געזעצט, אונד אס ערוזמן דעו פֿינפטן
 מאָנאַט'ז קאם ער אין ירושלים אָן; זאָ גיטיג לייטעטע דיא האַנד
 זיינעו גאָטטו איהן * [י] דען עורא האַטטע פֿאָן יע הער דעם פֿאָרשען
 אין דער לעהרע דעו עוויגן זיין גאַנצעו הערץ געווייחעט, זיא אויז.
 צואיבען, אונד געזעטץ אונד רעגעל אין איוראַעל צו לעהרען.

[יא] פֿאלגענדעו
ביאור

ז (א) ואחר וגו', כל מקום שכתב אחר סוף, כנודע ורמז בדברי רש"י
 זכ"ל * עורא, חיה עורא * (ה) הראש, הראשון *
 (ו) מהיר, כמו איש מהיר במלאכתו משלי (כ"ב כ"ט) * (יב) גמיר,

ר ש י

ז (א) ואחר הדברים האלה * של בנין הניח: ארתחששתא *
 הוא דרוש: (ו) ויתן לו המלך דרוש כיד ה' אלהיו
 עליו כאשר טוב הקב"ה עליו ומקרא משורם הוא ויתן לו המלך כל
 בקשתו כיד ה' אלהיו עליו ואמרו רז"ל עזרא הוא מלכתי: (ז) בשנת
 שבע היא שנה אחר השלוש הניח: לארתחששתא * הוא דרוש:
 (ח) נאמ (ח)